

Soru-Cevap

Tüm Taksit Ödeninceye Kadar Arabadan Feragat Etmemek

Mahmud Natur'a

Soru:

Esselamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berekâtuh.

Ey Şeyh sorum şöyle; araba satıcıları ve araba galerileri, taksitle araba sattıklarında, son çek ödeninceye kadar arabadan feragat etmiyorlar. Bu şekilde satın almak caiz midir?

Cevap:

Ve Aleykumselam ve Rahmetullahi ve Berekâtuh.

Daha önce 24/05/2015 tarihinde bu konu hakkında ayrıntılı bir cevap vermiştik. Görünen o ki siz onu görmemişsiniz. Şimdi onu size tekrar aktarıyorum:

[Bu mesele fıkıhta, (satılan malın bedeli üzerinden rehin alınması) adı altında bilinmektedir. Yani satılan mal, müşteri bedelini ödeyinceye kadar satıcının yanında kalmasıdır. Bu mesele, sadece satıcı ve müşteri olduğunda ortaya çıkmaz. Aynen Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in, Buhari'nin Cabir İbn-u Abdullah Radiyallahu Anhuma'dan tahriç ettiği hadisinde olduğu gibi: رَجِمَ اللَّهُ رَجُلًا سَمَحًا إِذَا بَاعَ، وَإِذَا اشْتَرَى، وَإِذَا اقْتَضَى. “**Satışta, alıfta ve borcunu istemekte kolaylık gösteren kimseye Allah rahmet etsin.**” Ancak bu ikisi, önce eşyayı teslim alma veya önce bedeli teslim alma noktasında farklılık göstermektedir. Satıcı, satış sözleşmesinden sonra eşyayı hapsetmeye, yani bedeli ödeninceye kadar yanında rehin tutmaya kastedebilir. Ardından da bu mesele ortaya çıkar. Bu hususta fakihler arasında ihtilaf vardır. Onlardan bazıları, birtakım şartlarla bunu caiz görürken bazıları da caiz görmezler. Diğer bazıları ise bir durumda caiz görürken diğer bir durumda ise caiz görmezler...Ve benzerleri gibi.

Meseleyi inceledikten sonra benim tercihim şu şekildedir:

Birincisi: Satılan malın türü:

1- Satılan malın, ölçülen, tartılan, sayılan ve benzerleri gibi olması. Pirinç satışı, pamuk satışı, kumaş satışı ve benzerleri gibi...

2- Satılan malın tartılan, ölçülen ve benzerleri gibi olmaması... Otomobil satışı, ev satışı, hayvan satışı ve benzerleri gibi...

İkincisi: Satılan malın (fiyatı) bedeli:

1- On binlik bir eşyayı peşin olarak satın alıp hemen ödemen gibi hemen, yani peşin olur.

2- On binlik bir eşyayı satın alıp bir yıl sonra ödemen gibi bir süre erteleyerek (veresiye) olur.

3- Bir eşyayı satın alıp örneğin ilk ödemede beş bin, bir yıl sonra diğer beş bini ödemeniz veya aylık taksitler halinde ödemeniz gibi bir kısmı peşin diğer bir kısmı ise veresiye olur...

Üçüncüsü: Yukarıda geçen hususların farklılığına göre şeri hüküm de farklılık gösterir:

Birinci durum: Satılan malın tartılan ve ölçülen olmaması... Yani ev, otomobil veya hayvan satışı gibi...

1- Peşin fiyat, yani bir otomobili on bine peşin olarak satın alman ve bunun anlaşmada sabit olmasıdır.

Bu durumda satıcının eşyayı hapsedmesi, yani anlamaya göre peşin fiyat ödeninceye kadar eşyayı yanında rehin tutması caizdir. Bunun delili, Tirmizi'nin Ebu Umame'den şöyle dediğini tahrîc ettiği ve hakkında “hasen hadis” olduğunu söylediği hadis-i şeriftir: **الْعَارِيَةُ مُؤَدَّاةٌ، وَالَّذِينَ مَقْضِيٌّ لَهُمُ الرِّبَا، وَالرَّعِيمُ غَارِمٌ، “Ödünç alınan her şey ödenir, kefil sorumludur ve borç ödenmelidir.”** Zaîm; kefil demektir. Dâmin; sorumlu demektir. Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in “**borç ödenmelidir**” hadisindeki istidlale göre, müşteri eşyayı fiyatını ödmeden önce teslim alırsa satın almış olduğu eşya borç olur. “Borç ödenmelidir”, yani **satın alma peşin olduğu sürece öncelikli olan borcun ödenmesidir**. Diğer bir ifadeyle sözleşmedeki fiyat hemen peşin olduğu sürece önce bedeli ödenmelidir... Kâsânî Bedâi'u's Sanâi'de hadisi yorumlarken şöyle diyor: (Aleyhissalatu ve's Selam'ın -borç ödenmelidir- şeklindeki kavlinde, -Aleyhissalatu ve's Selam- ödenmiş olan borcu genel veya mutlak olarak vassetmiştir. Dolayısıyla satılan mal teslim alınırken bedelinin teslimi geciktirilirse, bu borç ödenmiş olmaz ve bu nassa aykırıdır.)

Buna göre satıcının, müşteri bedelini ödeyinceye kadar satılan malı yanında hapsetmesi caizdir. Bu şekilde bir borçlanma yoktur. **Bu sözleşmeye de uygundur. Çünkü satılan mal borçla değil peşin fiyatına satılmıştır.**

2- Bir otomobil satın alıp bedelini bir yıl sonra ödemen gibi fiyatın veresiye (gecikmeli) olması. **Bu durumda bedeli ödeninceye kadar eşyanın hapsedilmesi caiz değildir. Çünkü fiyat, satıcının onayladığı sözleşmeye göre veresiye olmuştur.** Dolayısıyla onun, veresiye olarak sattığı sürece bedelini garantiye almak için eşyayı hapsetmesi caiz değildir. Zira eşyayı hapsetme hakkı düşmüştür. Bu nedenle eşyayı hapsetmesi caiz değildir, dahası onu müşteriye teslim etmelidir.

3- Bir otomobil satın alıp ilk ödemede hemen peşin beş bin, diğer beş bini de bir yıl sonra bir defada veya vadeli olarak taksitler halinde ödemen gibi fiyatın peşin veya veresiye (ertelenmiş) olması.

Bu durumda satıcının, peşin olan ödeme yapılınca kadar eşyayı hapsedmesi caizdir. Bunun ardından ertelenen ödemeleri yapması için eşyayı hapsedmesi caiz değildir. Nitekim bundan, 1. ve 2. maddelerde bahsetmiştik.

Sonuç olarak satıcının fiyatı peşin olan eşyayı rehin alması caizdir. Yani şayet satış sözleşmesi, hemen ödenmek üzere peşin fiyatına olmuştsa, satış sözleşmesine göre müşterinin peşin olan fiyatı ödeyinceye kadar satıcının eşyayı yanında hapsedmesi caizdir.

Aynı şekilde satış sözleşmesine göre müşteri acil ödemeyi yapıncaya kadar satıcının eşyayı yanında hapsedmesi caizdir.

Burada müşteri eşyasını satın almadan, yani ona sahip olmadan önce onu nasıl rehin bırakıyor denilmez. Çünkü rehin, satışı caiz olan şeylerde caiz olur. Zira satın alınan eşyanın, teslim alınmadan satılması caiz değildir. Bu da Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in, Beyhakî'nin İbn-u Abbasın şöyle dediğini rivayet ettiği hadisine istinaden böyledir: Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem Attâb İbn-u Esid'e şöyle demiştir: إني قد بعثتك إلى أهل الله، وأهل مكة، فانههم عن بيع ما لم يقبضوا “Seni Allah'ın ehline, Mekke halkına gönderdiğim de **onlara teslim almadıkları şeyi satmayı yasakla.**” Taberani'nin Hakim İbn-u Hizam'dan rivayet ettiği hadiste şöyle geçmektedir: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي أَبِيعُ بُرُوعًا كَثِيرَةً، فَمَا يَحِلُّ لِي مِنْهَا مِمَّا يَحْرُمُ عَلَيَّ؟ فَقَالَ: «لَا تَبِيعَنَّ مَا لَمْ يَنْقَبِضْ» “Ey Allah'ın Rasulü! Ben birçok satış yapıyorum. Bunlardan benim için helal ve haram olanları nedir acaba? (Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: **Almadığın bir şeyi satma.**” Bu hadisler, alınmayan şeylerin satılmasının yasak olduğu hususunda açıktır. O zaman satılan mal alınmadan nasıl rehin bırakılıyor?

Böyle denilmez. Çünkü bu iki hadis tartılan ve ölçülen malların satışı açınsındandır... Ama satılan mal, ev, otomobil ve hayvan gibi bunun dışında ise... bunların teslim alınmadan satışı caizdir. Bu da Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in, Buhari'nin İbn-u Ömer Radyallahu Anh'dan şöyle dediğini rivayet ettiğı hadisine istinaden böyledir: Bir yolculukta Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem ile birlikteydik. Ömer'e ait genç bir deve üzerinde olmayı sıkıcı buluyordum. Beni dinlemiyor, insanların önüne geçiyor, Ömer onu azarlayıp geri çeviriyor, sonra yine öne geçiyor, Ömer onu azarlayıp geri çeviriyordu. Sonra Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem Ömer'e şöyle dedi: بِعْنِيهِ "Onu bana sat." (Ömer'de) o senindir ey Allah'ın Rasulü dedi. Dedi ki: بِعْنِيهِ "Onu bana sat." Nitekim onu Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e satınca Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi: هُوَ لَكَ يَا عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ، تَصْنَعُ بِهِ مَا شِئْتَ "O senindir, ey Abdullah İbn-u Ömer. Onunla istediğini yap." Dolayısıyla satılan malı teslim almadan önce hibe tasarrufunda bulunması, satılan malı teslim almadan tüm mülkiyetine sahip olunduğuna ve onun satıcının mülkü olmasından dolayı da satmasının caiz olduğuna delalet etmektedir.

Buna göre satışı teslim almadan caiz olduğu sürece satılan malın teslim almadan önce rehin alınması caizdir. Ancak bu, sadece satılan malın, ev, otomobil, hayvan ve benzerleri gibi tartılan ve ölçülen olmadığı zaman geçerlidir. Satış sözleşmesinin peşin bir fiyatla yapılması veya satış sözleşmesinde peşin ödemenin olması halinde, peşin fiyat veya peşin ödeme yapılmıca kadar satılan malın teslim alınmadan önce rehin alınması caizdir.

İkinci durum: Bir miktar pirinç, pamuk veya biraz kumaş satın almak gibi satılan malın ölçülür ve tartılır olması... Bu durumda fiyatın vakıası ister hemen peşin, ister daha sonra tek ödeme, isterse de taksitle olsun satılan malın bedeline karşılık hapsedilmesi caiz değildir:

Fiyat veresiye (ertelenmiş) de olsa, yukarıda belirttiğimiz gibi eşyanın hapsedilmesi caiz olmaz.

Fiyat peşin (acil) de olsa, eşyanın hapsedilmesi, yani rehin alınması caiz değildir. Çünkü yukarıda bahsettiğimiz Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in hadisine göre tartılır ve ölçülür olanların teslim almadan önce rehin bırakılması caiz değildir. Satıcının burada, peşin fiyata satma durumu iki şekilde olur:

Ya eşyayı peşin fiyatına satar, onu kişiye teslim eder, ister bedelini peşin isterse belirli bir zaman sonra versin eşyayı rehin almaksızın sabreder... Ya da eşyayı satmaz, yani hiçbir şekilde eşyayı rehin almaz.

Binaenaleyh satılan malın ölçülür ve tartılır olması durumunda şayet satış peşin veya veresiye olarak gerçekleşirse, satıcının fiyatı ödeninceye kadar eşyayı yanında rehin tutması caiz değildir.

- **Benim racih görüşüm de budur. Bilen ve hüküm verenlerin en hayırlısı Allah'tır.**

Kardeşiniz

Ata İbn Halil Ebu Raşta

H. 01 Zilhicce 1441

M. 22/07/2020

Cevaba, Emir'in aşağıdaki web sitesinden bağlanabilirsiniz:

<http://archive.hizb-ut-tahrir.info/arabic/index.php/HTAmeer/QAsingle/4055/>